

Küreselleşme Ulus-Devlet ve Din

Şahin GÜRSOY*

ABSTRACT

Globalizatin, National State and Religion:

Globalization is a socio-cultural, economic, political process, which has roots in European illumination, French revolution and reformation. Although it has been secular in its' historical roots globalization, is advantageous for Christian Missionary in social, political and economic aspects. In social, political, economic and cultural processes national state, on one hand has been constrained by locality, on the other weakened by global impact. Globalization process also has a content, which may cause cultural characteristics and national identity to be damaged. In this process national and local cultures, which constitute national state structure have an important competitive role with their dynamic qualities.

Keywords: *Globalization, religion, national state, transformation*

Son derece komplike ve karmaşık bir içerik ve işleyişe sahip küresellik olgusunu Mantık bilimi ölçütlerine uygun tanımlamak oldukça zordur. Zira, tam tanımlanabilecek bir sürecin söz konusu olmaması sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal, stratejik vd. bir çok etken ve durumu içerisinde barındıran tanımlamalara yolvermektedir.¹ Ulaşım, iletişim ve bilişim alanlarında meydana gelen yüksek nitelik değişmesi tarihsel bir kökene sahip küreselliğin anlayış ve işleyişinde büyük içerik farklılaşmasına yol açmıştır. Bununla birlikte, Batı; özellikle Amerikan; değer ve dokularının etkin konumu, artık ulus-ötesine sarkmış kapitalist sermaye, hukukun bir çok içeriğinin evrenselleşme eğilimi, ulus/devletlerin geleneksel formlarının içerik analizine zorlanması, çok kültürlülük, şeffaflığın giderek toplum ve bireyin yaşamını kuşatarak gizlilik ve mahrem olma niteliklerinin azalması, yüksek geçişlilik ve etkileşim küreselleşme tanımları içerisinde öne çıkan olgulardan bazılarıdır. Banka ve kredi kartı kayıtları, bilgisayar ve internet ortamı, telefon iletişim ve kayıtları vb. birçok unsur artık yaşamsal alanları fazlasıyla kuşatarak özele ait olanları son derece kısıtlı hale getirmiştir. Saydamlaşan bilgi uluslararası bir paylaşım ağının içerisine girerek ulus-ötesi bir nitelik kazanmış; böylece iletişim, bilişim; etkileşim ve benzeşme etmenleri olarak küresel süreç içerisinde yerini almıştır². Aynı şekilde insan hakları, demokrasi, özgürlük gibi kavramlar da anahtar deyimler haline gelerek evrensel bir tonda vurgulanmaktadır.

* **Araş. Gör.**, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Sosyolojisi Bilim Dalı Araştırma Görevlisi

1 Yusuf Erbay, "Kavram Olarak Küreselleşme", Der:B. Yedi yıldız Ç.Özdemir, EUnan, *Milli Kültürler ve Küreselleşme*, s.147-148, Konya, 1998

2 Gönül İçli, "Küreselleşme ve Kültür", *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt:25, No:2, s.163

Küresellik, içerisinde kavramsallığından farklı olarak göreceli bir yerellik barındırmaktadır. Küresel değer ve dokularla yoğun bir etkileşim ve değişim süreciyle karşı karşıya gelen yerel değer ve dokular, bir yandan Amerikan kültür dokusuyla³ etkileşirken; diğer taraftan otantik cazibesini sunabilme olanaklarına ulaşmaktadır. Küresel süreçte yoğun bir geçişlilik ve göreceli bir açık rekabet ortamı yakalamış olan yerel kültür unsurları dışa da açılabilme fırsatı yakalamıştır. Her ne kadar kültürlerarası bir geçişlilik ve etkileşim var gibi ise de; sürecin etkileşim unsurlarına hakim etkin kültür doku ve değerleri lehine durduğu muhakkaktır. Küresel çok kültürlülük ve heterojen sosyo-kültürel bünye yönüne bir akış var gibi görünüyorsa da süreçte baskın konumda bulunan Batı değerleri dolayısıyla Batı merkezli bir homojenliğe doğru kayışın varlığından söz etmek mümkündür⁴. Dolayısıyla, daha çok dinamik kültür dokularının etkinliği ve küreselliği söz konusudur. Bir başka açıdan bakıldığında son derece girift bir içeriğe sahip olan küreselleşmeyi; ağırlıklı olarak; Batılı olanın "öteki" olana yönelik bir benzeştirme ve gerekli olan şeyleri içselleştirmeye yönelik bir yayılma ve baskı süreci olarak ele almak olasıdır.⁵ Fakat, küresellik olgusunu ve sürecini; yalnızca bir Batı değer ve dokunun yayılması ve Batının kendisi dışındakine yönelik bir baskı ve sömürü durumu olarak değerlendirmek eksik tanımlama olur. Zira, bu süreçte ulusal ve yerel olanın sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel direnci söz konusudur ve sosyalin dinamik karakteriyle birlikte insan hakları, özgürlük, saydamlık gibi bir çok küresel karakterli değerlerin ve sosyo-politik gerçekliğin oluştuğu muhakkaktır.

İnsanın psiko-sosyal güdüsü dolayısıyla tarihsel bir kökene sahip küresellik olgusunu sanayi devrimi ve Avrupa aydınlanması sonrası ortaya çıkan dönüşümden ayrı düşünmek mümkün değildir. Sanayi devrimi ile birlikte büyük bir atılım ve hareket kabiliyeti kazanan sermaye; iletişim ve ulaşım alanında meydana gelen büyük gelişmelerin yanı sıra teknolojinin de önemli desteğiyle artık 'doğunluk ötesine' yönelmiştir.⁶ Modern zamanlarda üretilen değer ve yargularla birlikte yayılma sürecine giren sermaye; ulus(devlet)-üstü olguları da beraberinde getirmiştir. İleri kapitalist kaynakların sınır içi doymuşluk durumu sermayeyi modern zaman Batı; özellikle Amerikan; değerleriyle birlikte sınır-ötesi arayışlara yönlendirmiştir. Küreselleşme eğilimine girmiş doymuş sermaye, yeni hammadde, yatırım, ucuz işçi ve tüketici/pazar talepleriyle birlikte oluşturduğu çok uluslu şirketler ve Dünya Bankası, IMF; OPEC; MIGA* gibi küresel kuruluşlar aracılığıyla ulusların hukuk ve

3 Yakup Coştu, Homojenlik ve Heterojenlik Arasında Küreselleşme-Din İlişkisi, İslamiyet, Cilt: VI, Sayı: 2, s.69

4 Fazlı Arabacı, Küreselleşmenin Düşünsel Arkapları ve Sosyolojik Yansımaları, Küreselleşme ve Din Sempozyumu Bildirisi, Çorum, 2003

5 Korkut Tuna, Batı Yayılmacılığı, Küreselleşme ve Son Lokmalar: Milli Kültürler ve Küreselleşme, Der: Bahaeddin Yediyıldız Ç. Özdemir, F Unan s. 138-139, Konya, 1998

6 Ersan Ersoy, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Girdabında Gençlik, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Sektörünün Bildirileri, Der: Kültür Bakanlığı, s. 148 Ankara 2002

* Multilateral Investment Gaurantee Agency

sermaye yapılarına müdahale etmeye başlamıştır.⁷ Özünde sermayenin rahat dolaşımını güden sermaye kökenli baskı, bir yönden küresel normlar ortaya çıkarırken; aynı zamanda modern zamanların güçlü örgütlenmelerinden birisi olan ulus-devleti içerik ve etkinliklerinde önemli değişikliklere zorlamaya başlamıştır. Uluslararası kuruluşlar, anlaşmalar ve hakem kuruluşlar/tahkim aracılığıyla ulus-devletin yetki ve etkinlik alanlarında önemli ölçüde daral(tıl)ma sürecine girilmiştir.

Küresellik, evrensel bir olgu gibi durmasına karşın içeriğinin etkin faktörünün modern zamanlarla birlikte oluşan Batılı normlar, değerler ve yine büyük çoğunluğu Batılı ve Amerikan kökenli sermaye olduğunda şüphe yoktur.⁸ Buradan hareketle Batının bulunduğu yerin insanın vardığı son nokta; dolaşısıyla batılı olanın eşsiz ve kendine has bir durum olduğu şeklinde etnosantrik yaklaşımlar da söz konusu olabilmektedir.⁹ Yine bu çerçevede insanlığın takip etmesi gereken evrensel yol haritası olarak Batılı süreç gösterilmiştir. Burada, küreselliğin sanayi Devrimi, Ortaçağ Hristiyan Reformu, Yakınçağ Fransız Devrimi, modernlik, kapitalizm ve liberalizm de olan kökleri Batı eşsizliği/üstünlüğü ve yayılmacılığına dayanak oluşturabilecek bir içerikte sunulmaktadır. Bu duruma, Batı-dışı toplumların sosyal-siyasal örgütlenme sorunları ve geri kalmışlığı yolverir bir niteliktedir.

Küreselleşme dinamikleri içerisinde Amerikan kültürünü, sermayesini, siyaset ve stratejisini ayrı bir önemde ele almak gerekir. Tarihsel bir köken ve sürece sahip küreselliğin Doğu Blokunun çökmesinden sonra tek kutuplu kalan dünyada bir başka Amerikanlaştığı muhakkaktır. Kıta Avrupasında derin kökenleri bulunan modern liberal kapitalist anlayış çok kültürlü Amerikan dinamiğiyle birlikte farklı bir form kazanmıştır.¹⁰ Batı tarzı yaşam felsefesi ve üslubu, Coca Cola, Mc Donalds, Holywood gibi bir çok sosyal ve kültürel idol ve ikonla birlikte farklı ve güçlü bir kitle kültürü yaratarak yoğun küreselleşme sürecine girmiştir. Bu açıdan bakıldığında, küresellik olgusunda Amerikan kültür, siyaset ve ekonomisinin derin izlerini görmek mümkündür.¹¹ Çok kültürlü dinamik sosyal bünyesinde fastfood, rock, caz, sinema ve reklam sektörlerini yeniden üreten Amerikan kültürü geçişliliğe açık karakteriyle rahatça etkileşebilme ve yayılma kabiliyetine kavuşmuştur. Küresel kitle kültürünün heterojen kimliğini de burada aramak mümkündür. Programlı olarak sürekli alınan göçler vasıtasıyla çok kültürlü dinamik bünyeyi canlı tutan Amerikan dokusu; sermaye ve teknolojiyle birleşerek bir "Amerikan rüyası" oluşturmaya çalışmaktadır. Kitle kabulünü sağlamak ve sosyal cazibeyle birlikte değişime zorlamak için kitle iletişim ve etkileşim araçları yoluyla yoğun

7 Türkel Minibaş, Küreselleşen Sermayenin Anayasası: MAİ, İktisat Dergisi, s.29, Ağustos 1998.

8 Berna Türkdoğan, Küreselleşme Kavramı ve Ulus-Devletler, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, Y. Haz.: Kültür Bakanlığı, s.368, Ankara, 2002

9 Ünver Günay, Türk Toplumunu, Değişim, Din, Kültür ve Medeniyet, Türk Yurdu, Cilt: 18, Sayı: 127, s.20

10 Richard Pells, 20. Yüzyılda Küresel Kültür Miti ve Tehditi: Modernizmden Film Endüstrisine, Küresel Toplum ve Türkiye, Derleme ve Çeviri: M.Kemal Öke, s. 16,21-Ankara,2001

11 Yakup Çoştu, a.g.m. s. 69

bir Amerikan 'ihtişamı' empoze edilmektedir. Sinema, reklam, bilişim, sanayi ve teknoloji sektörleri hep Amerikan dinamizmine ve görselliğine vurguda bulunmaktadır. Bütün bunlara rağmen yine de küreselliğin yegane bir Amerikan değer ve dokularından ibaret olduğunu söylemek oldukça zordur.

Küreselleşmenin temel dinamiklerinden birisi hiç şüphesiz sermayenin mutlak kar esasına dayalı dinamik karakteridir. İleri sanayi ve sermaye merkezlerinde beliren doyunluk, doyunlukla birlikte sürekli yükselen GSMH oranının beraberinde getirdiği emek ve hammadde maliyetlerindeki artış sermayeyi yeni hammadde ve ucuz emek arayışlarına yöneltmiştir. Bir başka ifadeyle sermaye, varlığını koruyabilmek ve büyümesini devam ettirebilmek için küreselleşme eğilimine girmiştir. Bugün artık ulus-ötesi bir hüviyet kazanmış çok sayıda çok uluslu şirketin sermaye yapısı ve ticaret ağı birçok ülkeden çok daha büyük hale gelmiştir.^{1 2} Bu durum, bir yandan sermayeyi ulus/üstü arayışlara ve organizasyonlara yönlendirirken; diğer taraftan rekabeti şiddetlendirerek yerel olana yönelik çok yönlü kuşatma ve baskı uygulamasına neden olmuştur.

Sermayenin, uluslararası bir hareketlilik kazanması sermaye karlılığını güvence altına alacak uluslararası örgütlenmeleri de zorunlu kılmıştır.^{1 3} Bir çok uluslararası kuruluş baskısı ve uluslararası anlaşmalar yoluyla ulus/devletin yetkileri yeniden tanımlanılarak sınırlandırılmaktadır. Bu süreçte modern sosyal ulus-devlet yeniden yapılandırılmak suretiyle ekonomik etkinliklerden arındırılarak küçültüldü; sosyal olma özelliğine de sınırlamalar getirilmektedir. Bu yolla, ulus-devletin uluslararası sermaye rekabetine müdahil olma potansiyeli sınırlandırılmış olmaktadır.¹⁴ Birçok uluslararası şirketin iflas etmesiyle birlikte ortaya çıkan iş ve vergi kaybına rağmen sosyal içerikli müdahaleye izin verilmemesini bu çerçevede değerlendirmek mümkündür.

Ulus-üstü bir konum, güç ve güvence kazanarak artık yer kürenin siyasal, stratejik, ekonomik ve sosyal politikalarında etki sahibi olan sermaye; sanayi, ticaret ve piyasa hareketleriyle de ulus-devlete karşı bir etki/baskı kabiliyetine ulaşabilmektedir.¹⁵ Yoğun bir etki ve güç kaybına uğrayan ulus-devlet, aynı zamanda ekonomik etkinlik alanlarının hemen çoğunu da sermayeye devretmek durumunda kalmaktadır. Yani dinamik sermaye; sosyal-ulus devletin ekonomik genişliklerini de elinden devralmaktadır. Böylece sermaye; işgücü, sosyal güvenlik sistemi organizasyonu, yasama organlarına etki, kitlesel kuruluşlara sponsorluk, eğitime katkı, bilimi teşvik ve finanse gibi birçok etkinliklerle ulus-devletin yetki ve fonksiyonlarından devralmalarda bulunmaktadır. Hemen burada, dinamik sivil sermaye etkinlikleriyle sosyal ulus-devletin bir çok yükümlülüklerinden de sıyrılma fırsatı bulduğunu belirtmek gerekir. Aynı şekilde çok uluslu sermaye; iş ve istihdam olanakları, artı de-

12 Erol Kurubaş, Küreselleşme Sürecinde Yeni Toplumsal Örgütlenme ve Kimlik Modelleri, İktisat Dergisi, s.13,20 Ağustos, 1998

13 Türkel Minibaş, a.g. m., s.28

14 Coşkun Can Aktan, Müdahaleci Devletten Sınırlı Devlete, s.233,Ankara,1999

15 Kadir Koçdemir, Küreselleşme ve Milli Devlet; Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri, Y.Haz: Mustafa Kahramanyol, s.129-130, Ankara, 2001

ger/gelir yaratma, ödemeler dengesine katkı ve turizm gelirleri, ulusal potansiyellerin ekonomik ürüne dönüştürülmesi gibi bir çok ulus-devlet sınırları içerisinde sosyal ve ekonomik fonksiyonlar gerçekleştirmektedir. Kısacası, küresel akış sosyal ulus-devleti niteliklerinden dönüştürerek hakem devlete doğru bir zorlamada bulunmaktadır.¹⁶

Ulus-devlet içi gerçekleştirdiği etkinliklerle bir çok sosyal ve ekonomik fonksiyon yüklenen yüksek kar beklentili ulus-üstü sermayenin, küresel olarak, kurguladığı sosyal hukuk düzeni, siyasal örgütlenme biçimi ve ekonomik kurallar kadar evrensel normlar ve standartlar arzuladığını söylemek kolay değildir. Uluslararası kuruluşların ve gelişmiş ülkelerin yoğun ilgisini almış olan ulus-üstü sermayenin hammadde, emek ve pazar olarak yararlandığı "öteki" ülkelerdeki çalışma koşulları, ücret ve gelir düzeyleri, sağlık ve sosyal güvenlik sisteminin yaygınlığı ve tabii ki çevre sorunları evrensel normlarda mütala edilmemektedir.¹⁷ Sağlık ve sosyal güvenlik sistemleriyle sadece küresel ekonomik sisteme yüklediği maliyet ve risk yönüyle ilgilenirken; dünyanın bir çok yerinde hiçbir sosyal güvencesi olmayan ve 30-40 dolar gibi son derece düşük ücretler alan emek kullanılmaktadır. Aynı şekilde, ekolojik düzen ve çevre sorunlarına karşı¹⁸ hiçbir uluslar arası norm gözetilmemektedir. Bu durum, doygun sistemin sermayesine karlarını maksimize edebileceği yeni kaynak, iş gücü ve pazar olanakları sağlarken, ilişki yoğunluğu artırılan ulus-devletlerin uzun vadede sosyal, ekonomik ve ekolojik sorunlarını daha da büyük ve karmaşık hale getirmektedir.

Ekonomik ve stratejik/askeri ilişkilerle yeni süreçler kazanan küresel işleyiş; ticaret hukukundan başka; artık bir çok iç ulusal soruna da uluslararası bir nitelik kazandırmıştır. Bireysel hak ve özgürlükler, insan hakları, din ve vicdan hürriyeti, azınlıklar ve etniklik hamledilen toplumsal katmanlar bunların başlıcalarındandır. Birçok yetki ve etkinliğini sivil örgütlenmelerle paylaşan ulus-devlet, (göreceli) küresel saydamlık ve geçişlilik nedeniyle de önemli erk kayıplarına uğramaktadır.¹⁹ Bir başka ifadeyle ulus-devlet artık her zamankinden daha yoğun bir iç ve dış etki odaklarıyla ve tazyiklerle karşı karşıya bulunmaktadır.

Ulus-devlet üzerinde, G-5 denilen ülkeler, uluslararası kuruluşlar ve yatırımcı sermayeden öte sıcak sermaye hareketlerinin farklı bir etki gücü vardır.²⁰ Zaten, sürekli etki dinamikleri altında bulunan ulus-devlet sermaye hareketleri ve mali krizlerle bir başka zorlanılmaktadır. Bir çok ulus-devletin önemli yetki devirlerini ve yeniden yapılanma hamlelerini kriz dönemlerinde gerçekleştirmeye zorlandığı bilinen bir durumdur.

16 Coşkun Can Aktan, a.g.e., s. 62

17 Mehmet Aydın , , Küreselleşme: Genel Bir Bakış, Küreselleşme, İslam Dünyası ve Türkiye Sempozyumu, Y. Haz: Ensar Neşr, s.24, İstanbul, 2002

18 Muammer Tuna, Küreselleşmenin Sosya-Kültürel ve Çevresel Etkileri, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, Y. Haz.: Kültür Bakanlığı, s.348, Ankara - 2002

19 Kadir Koçdemir, a.g.m., s.132

20 Orhan Türköz, Küresel Bileşimler, Avrupa Birliği ve Türkiye, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, Y. Haz; Mustafa Kahramanyol, s. 397, Ankara, 2001

Uluslararası anlaşmalar ve kuruluşlardan başka tabii olunan siyasal ve ekonomik birlikler ulus-devletin yetkilerini devralmakta, milli devletin yetki ve etkinlik alanlarına sınırlamalar getirmektedir.²¹ Bir çok uluslararası ticaret anlaşması, ikili veya çoklu sözleşmeler ve AET, NAFTA gibi uluslararası ekonomik örgütlenmeler ulus-devletin ekonomik etkinliklerine sınırlamalar ve düzenlemeler getirirken, Avrupa Birliği ile ortaya çıkan geniş içerikli sosyal, ekonomik ve siyasal dönüşümle birlikte ulus-devletin siyasal hükümler alanlarına yönelik tanımlamalar da ortaya çıkmıştır.²² Bu süreçte, çok-uluslu siyasal ve ekonomik bir yapı şekillenirken; ulus-devletin siyasal ve ekonomik etkinliklerine sınırlamalar getirilmektedir. Üretim ve teknoloji alanlarındaki iş bölünmesi ve işbirliğiyle birlikte bir çok yönden birbirine bağımlı hale gelmiş sermayenin ulus-devletin sınırlandırılmasına yönelik beklentilerinin ortaya çıkacağı muhakkaktır. Hemen burada, çokuluslu birlikliklerin getireceği olası yararlar ve birlik-dışı uluslara yönelik baskı potansiyelinin de ulusları birlik yönüne doğru zorladığını belirtmek gerekir. Zira, Uluslararası birlikliklerin; Avrupa Birliği'nin Türk-Yunan ilişkileri ve Kıbrıs sorununa karşı takındığı tutum ve tavır örneğinde belirttiği üzere; birçok komşu ülkeler arasındaki sorunlara yönelik baskı ve etki eğilimlerinin de varolduğu gözlenmektedir. Ayrıca, Avrupa Birliği gibi oluşumların süper-güç olabilmenin gereklerinden bir unsur olarak oluşturma yönünde büyük gayret sarf ettikleri askeri gücün yakın gelecekte ortaya koyacağı baskı ve tehdit gücünü de gözden uzak tutmamak gerekir.

Yoğun üretim akışını karşılayabilmek amacıyla üretilen ürünü tüketebilecek toplumsal içerik, küresel kitle kültürünün oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.²³ Moda, reklam, aktüalite, görsellik, imaj gibi bir çok etmen ve kavramlarla birey davranışları ve kitlesel kültür etki altına alınarak popüler kültür üretilmektedir. Toplumsal yaşamda istek ve beğenilerin benzeşerek bir "evrensel gereksinimler" kümesi oluşturulmak istenmektedir. Böylece, post-endüstriyel üretim için yaşamsal öneme sahip yoğun tüketici kitlelerinin oluşturulması hedeflenmektedir. Bir başka deyişle sermaye, kültürü evrenselleştirerek kendisine geniş bir hareket alanı ve yayılma ortamı oluşturma arzu ve çabası içerisindedir. Bu süreçte, medya başta olmak üzere kitle iletişim ve ulaşım araçlarıyla birlikte nüfus hareketleri ve turizmin de önemli bir yeri olduğu vardır.²⁴

Medya ve kitle iletişim araçlarıyla sürekli popüler uyarıya maruz kalan kitle kültürü akışkan bir karaktere bürünmektedir.²⁵ Küreselleşmeyle eş zamanlı olarak ortaya çıkan küresel etkileşim ve bilişim unsurları mekan ve

21 Vahap Sağ- Mehmet Aslan, Ulus, Uluslaşma ve Ulus Devlet, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt : 25, No: 2, s. 181

22 İhsan Sezal, Avrupa Birliğinde Toplumsal Dönüşüm ve İletişim, Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri, Y.Haz: Mustafa Kahramanyol, s.250 Ankara, 2001

23 Feyzullah Eroğlu, Küreselleşme Süreci ve Kimlik Krizi, Türk Yurdu, Çilt: 19, Sayı:139, s. 150

24 Gülşen Balıkcı, Yeni Dünya Düzeninde Gençliğimiz ve Değişen Değerler, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, Y.Haz: Kültür Bakanlığı s.16, Ankara - 2002, Krş: Erman Artun, Küreselleşmenin Geleneksel Türk Halk Kültürüne Etkisi, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, Y. Haz: Kültür Bakanlığı, s. 7-8, Ankara, 2002

25 Mehmet Karakaş, Küreselleşme Sürecinde Dil-Kültür Etkileşimi, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, s. 179, Ankara 2002

zaman kavramında önemli farklılaşmalara yol açarak ulus-devlet olgusunu ve siyasi sınırları oldukça törpülemektedir.²⁶ İletişim ve bilişim ağıyla etkileşen ulusal kültürler dönüşen sınır kavramıyla birlikte yoğun bir küresel içerik kazanmaktadır. Bu durumun; özellikle sosyal, siyasal ve ekonomik olarak gelişmemiş ulusların kültür dokularında kırılmalara yol açacağı (devlet) bilincinin ve ulusal aidiyet duygusunun zayıflamasına yol açacağı muhakkaktır. Ulusal değerler, dokular ve mitler yeni seküler dokulu kitle kültürü tarafından ciddi anlamda örselenmektedir. Bu süreç, yoğun bir ilişki ağıyla uluslararası etki tarafından yukarıdan aşındırılan ulus-devleti aynı zamanda içeriden/aşağıdan da aşındırmaktadır.²⁷ Siyasal, ekonomik ve askeri alanlardan çok daha öte bir içeriğe sahip olan küreselleşme, ortaya çıkan/oluşturulan kitle kültürüyle ve seküler değerlerle bireyin ulusal algısının içini dolduran değerlerine yapılan vurgularla ulusal duyarlılık anlayışını etkilemektedir. Küresel ilişkiler ve etkileşim sonucu kültürel kimlik dokusunda beliren alışkanlık bireysel kimlik oluşumlarını da etkilemektedir. Bu süreçte, toplumsal ve bireysel kimlik dokusunda beliren başkalaşmalar kırılmalara ve çözümlere neden olabilecek niteliktedir.²⁸

Uluslararası ilişki ve etkileşimde yaşanan yoğunlukla beraber ulus-devlette yaşanan değişimlere paralel olarak sivil katılım ve örgütlenmeler de nitelik değiştirmiştir. Artık birey, ulus(devlet)-üstü örgütlenme, etkinlik ve etkileşimin daha fazla bir parçası olmaktadır. Kültür dokusu ve birey ekonomik ve kültürel etkilerle tipleşerek daha çok benzeşmeler ortaya çıkmaktadır. Bu durum, bir taraftan sosyal bünyenin bütünlük ve doku dinamizmini etkilerken, aynı zamanda ulus-devletin dokusal hakimiyet ve siyasal birlik ve bütünlük sürecini de etkilemektedir. Çok kültürlülüğün öne çıkartılması ve sosyal gruplara ileri düzey özgürlük ve özerkliklerin tanınması, dinamik bir sosyal-siyasal bünye oluşturamamış ve sosyal ve ekonomik refah düzeyini ileri toplumların seviyesine ulaştıramamış toplumlarda/uluslarda bir çok kırılma ve çözümlere yol açabilecek bir içeriktedir.²⁹ Hemen burada, dönüşme dinamizmi kazanmış sosyal ekonomik bünyenin önemini belirtmek gerekir.

Kültürel canlılık ve farklılıkların birer siyasal olgu ve süreç olarak değerlendirilmesi/sunulması kültürel içerikli siyasal şiddet hüviyeti kazanarak ulus-devleti içeriden/aşağıdan zorlayabilmektedir.³⁰ Yerel olana yapılan vurgularla küresel akış karşısında ulusal duruş ve direncin kırılması da kolaylaşmaktadır. Bir başka ifadeyle, yerel kültür ve dinsel dokulara birer siyasal ayrışma noktaları olarak yapılan vurgularla küreselleşme arasında siyasal-sosyal bir ilinti bulunmakta; zedelenen ulus dokusuna karşın küresel süreç hız kazan-

26 Richard Pells, a.g.m., s.28-29

27 Erol Kurubaş, a.g.m., s. 18

28 Feyzullah Eroğlu, Modernleşme ve Küreselleşme Sürecinde Kültürel Kimlik, Küresel Toplum ve Türkiye, Derleme ve Çeviri: M. Kemal Öke, s. 150, Ankara, 2001

29 Constantijn van Barloewen, Modernleşme ve Küreselleşme Sürecinde Kültürel Kimlik, Derleme ve Çeviri: M. Kemal Öke, s.3, Ankara, 2001

30 Küresel Yönetim Komisyonu Raporu, Küresel Komşuluk, Çev: Belkis Çorakçı Dışbudak, s.34, Ankara, 1996

maktadır. ³¹ Siyasal bir içeriğe bürünen yerel-kültürel ve dinsel talepler şiddet içeren eylemlerle birlikte diğer kültür dokularını ve tabii ki ulus-devleti tehdit eder bir nitelik kazanabilmektedir.³² Küresel süreç içerisinde yerel değer ve dokuların/kültürlerin siyasal bir nitelikte öne çıkartılması ulus-devlete karşı mikro-milliyetçilik akımları açısından siyasal bir zemin olabilmektedir.³³ Bu sosyal-siyasal süreç, küreselleşmenin sosyal, siyasal ve ekonomik aktörleri tarafından alınan sürekli etkin kararlarla bilinçli bir etkiye tabi tutularak sürekliliğinin sağlanılmasına çalışılmaktadır. Dünyanın bir çok bölgesinde ulus-devlete yönelik siyasal nitelikli etnik ve dini (şiddet) hareketlerinin ulus devleti alttan zorladığı bilinen bir durumdur. Bu sürecin ulus-devletin üniter siyasal örgüt yapısını zorlayacağı ve bütüncül bir siyasal bilinç dokusunu sarsacağı açıktır. Ayrıca kaynak ve enerji/dinamizm kayıplarına yol açmaktadır.

Küreselleşme sürecinde ve yaşanan ilişki ve etkileşim yoğunluğunda ulus-devletin siyasal-sosyal hakimiyet alanlarına yönelik müdahalelerde terörün küreselleşmesinin ve "küresel terör" yaklaşımının önemli bir yeri vardır.³⁴ Daha çok sosyal, siyasal ve ekonomik sorunların yoğun yaşandığı toplumlardan/bölgelerden gelişmiş ülkelere yönelik şiddete dayalı olarak ifade edilen tepki küresel terör olarak kabul edilmekte;³⁵ ileri toplumlara yönelik tehdit ve şiddet içeren bu eğilimler ulus-devletin üzerinde bir etki dinamiğiyle karşılanmaktadır. İfadeden de anlaşılacağı üzere; ulus-devlete yönelik bir çok şiddete dayalı tavır ve tutumlar küresel terör yaklaşımı içerisinde değerlendirilmemektedir. Bununla birlikte; ABD'nin başını çektiği bir grup gelişmiş ülke tarafından bir başka etkinlik kazandırılan uluslararası terörle mücadele artık ulusal sınırların dışında bir boyut kazanmıştır. Bölgesel ve lokal müdahalelere zemin hazırlamak için "bilerek tansiyon yükseltme" tutumlarına da açık bu uluslararası terör mücadelesi İngilterenin "Terörizm Act 2000" ve ABD'nin Patriot Act 2001" terör yaklaşımlarında olduğu gibi; ulus-üstü bir baskı eteğine de sahiptir.³⁶ Böylece, küresel süreçle eş-zamanlı olarak küreselleşme eğilimi kazanan uluslararası terör eylemleri karşısında ulus-devlet, bir yandan aşağıdan zorlanırken aynı zamanda "küresel güvenlik" endişeleriyle yukarıdan da baskılanmaktadır.

Küresel süreçle birlikte yoğun bir ilişki ve etki ağı kazanan sivil oluşumlar ve kitle örgütlenmeleri sivil topluma doğru bir güç kaymasıyla birlikte artık ulus-devletin üzerinde bir hareket kabiliyeti ve etki niteliği kazanmış olacaktır.³⁷ Çevre ve nükleer sorunlar, çocuk, kadın ve insan hakları konuları dinsel

31 Constantin von Borloewen, a.g.m., s.5

32 Emre Konger, Küreselleşme ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür , www.konger.org/makaleler,2003

33 Emre Konger, Küreselleşme, Mikro Milliyetçilik, Çok Kültürlülük, Anayasal Vatandaşlık, www.konger.org/makaleler, 2003

34 Sholomo Shom – Ariel Merari, Uluslar arası Terörizm, "Terör Örgütlü Suç ve İnsan Hakları Semineri Bildirisi, Ankara,2001

35 Şahin Gürsoy, Terör Örgütlü Suç ve İnsan Hakları "Semineri Değerlendirmesi,AÜİFD, Cilt: XLIV, Sayı: 1, s.515

36 Feridun Yenisey, AB'nin Terörle Mücadele Standartları, Terorism Act 2000 ve Patriot Act-2001, Terör Örgütlü Suç ve İnsan Hakları Semineri, Ankara, 2001

37 Coşkun Can Aktan, a.g.e., s.91

içerikli örgütlenmeler, enternasyonal siyasal yapılanmalar, sportif kurum ve kuruluşlar, cinsel/eşcinsel dayanışmalar artık ulus-devletin dışında/üzerinde bir ilişki ağına bürünmüştür. Belirli bir meşruiyet kazanan sivil örgütlenmeler, aynı zamanda siyasal iradeye ve ulus-devlet işleyişine etkide bulunabilme sürecine de girmiştir. Bu sivil sosyal, ekonomik, siyasal ve ekolojik sürecin beraberinde küresel kurum ve kuruluşları da getirmesi olasıdır. Böylece ulus-devlet bir başka küresel etki dinamiği ile karşılaşmış olmaktadır.

Küresel süreçte ulus-devletin içini boşaltan önemli unsurlardan birisi de hiç şüphe yok ki daha çok gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşen nüfus hareketleridir. Maksimum bir derinliğe ulaşmış ekonominin ve zayıf nüfus dinamikleriyle kısırlaşma sürecine giren sosyal örgütlenmenin ihtiyaçlarının karşılanması için gerçekleştirilen sınırlı, tek taraflı ve oldukça kontrollü nüfus hareketleri/göç³⁸ bir taraftan gelişmemiş ülkelerin istihdam sorununa kısmi çözüm olurken; aynı zamanda büyük maliyetlerle yetiştirilen ve ulus-devlet içerisinde önemli gereksinimler duyulan nitelikli nüfusu da ulus-devlet içerisinden çekmektedir³⁹. Ayrıca, büyük oranda siyasi haklardan arındırılmış olan göçmen nüfus, bir taraftan sosyal içerisinde etkisizleştirilirken aynı zamanda süreç içerisinde kültürel çözümlerle karşı karşıya kalmaktadır. Yine, kısa süreli sosyal hareketliliklerde de gelişmiş ülkelerin ekonomik ve siyasal baskınlıklarını gözlemlemek mümkündür. Bunlar da aynı şekilde ulus bilincine ve dolayısıyla ulus-devlet olgusuna yönelik küresel bir etki içermektedir.

Küreselleşme sürecinin en etkin etmenlerinden biri olarak iletişim zenginliği ve medya, hemen bütün küresel etki faktörlerinin önemli destek unsurlarından birisi olmasının yanında; bizzat kendisi de ulusal doku üzerinde derin bir etkinliğe sahiptir.⁴⁰ Zaman ve mekan arasındaki mesafeyi kaldırarak güçlü ve yoğun ilişki ağlarını güçlendiren medya ve iletişim faktörü,⁴¹ bir taraftan da "küresel kitle kültürünü" toplumlara aktararak ulusal ve yerel kültürleri tek düzelik yönünde tehdit etmektedir.⁴² Tüketim kültürünün/alışkanlıklarının tahrik edilmesi ve moda, değişim ve dönüşüm dinamiklerinin sürekli etkin kılınması, küresel değerler ve akışkanlıkların kitlelere ulaştırılmasında yine iletişim araçları ve medya yoğun olarak kullanılmaktadır. Sosyal ve kültürel akışkanlıkların iletilmesinden öte iletişim araçları ve medya; siyasal, dinsel, çevresel, askeri ve ekonomik iletilerin kitlelere/toplumlara ulaştırılmasında başlıca unsurlardandır.⁴³ Sosyal yaşamda ve hatta siyasal örgütlenme içerisinde artık 4. kuvvet olarak yerini almış olan medya, bütün dinamik etki yönleriyle birlikte ulusal değerler, dokular ve ulus-devlet üzerinde çoğunlukla küresel süreç lehine olmak üzere geniş bir etki gücüne sahiptir. Zira, kitle iletişim araçları ve medya ile sermaye, siyasal ve askeri

38 Küresel Yönetim Komisyonu Raporu, a.g.e., s.169-170

39 Mustafa Erkal, Sosyoloji, s.288-289, İstanbul, 1998

40 Türker Eroğlu, Küreselleşme ve Halk Kültürü, , Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, Y. Haz: Kültür Bakanlığı, s. 139, Ankara, 2002

41 Hürriyet Konyar, Küreselleşen Yerel Değerler ve Medyanın Rolü, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, Y. Haz: Kültür Bakanlığı, s. 215, Ankara-2002

42 Richard Pells, a.g.m., s.14

43 Birkan Uysal, Siyaset Yönetim Halkla İlişkiler, s. 232-233, Ankara, 1998

aktörler arasındaki ilişki bilinmekte olup medyanın kitlelerin bilişimi ve etkileşimi üzerindeki yeri yoğun olarak tartışılan konulardan biridir.⁴⁴

İletişim unsurları ve medya, kitle kültürünün niteliksel dokusunu çözümlemesinin ötesinde kitleler ve siyasal irade üzerinde baskı ve yönlendirme unsuru olarak etkin bir öneme sahiptir. Yine, kitle yönlendirmesinden başka kitleleri sosyal, siyasal, ekonomik, askeri vd. konularda -dezenformasyona açık bir içerikle- bilgilendirerek ve gündem oluşturarak yönetsel işleyiş karşısında daha katılımcı olmasına yardımcı olmaktadır. Böylece, medya ve bilgi kaynaklarına sahip hakim unsurlar kitlelerle birlikte ulus-devlet üzerinde de etki/baskı kurabilme yeteneğine kavuşmuş olmaktadır. Ayrıca, medya ve iletişim araçları doğrudan ilişkiden ayrı olarak mesaj verme ve ima etme faktörü olma niteliğiyle de ulus-devlet üzerinde kurulan etkiye dinamik katkılar sağlamaktadır. Bilişim ve haberleşme unsurları artık bir baskı ve tehdit unsuru olarak belirebilmektedir.

Hemen bütün değer ve dokularda varlığını hissettiren küreselleşmenin ulusal kimliğin oluşmasında önemli bir yeri ve önemi bulunan din⁴⁵ ile de etkileşmesi doğaldır. Din, kentleşme ile birlikte geleneksel doku içerisindeki sosyal kuşatıcılık ve birey davranışları üzerindeki yoğunluğunu büyük ölçüde modern değer ve dokulara bırakmaktadır. Yine, modernleşme ve sonrasındaki küreselleşme süreci, dinsel tutum ve tavırlarda da geleneksel zamanlardaki durumdan kopuşları beraberinde getirmiştir. Seküler değerlerle birlikte dinde de beliren sekülerleşme ve rasyonelleşme sürecinin yanı sıra; bireyin sosyal karşısında özgürleşmesi süreciyle beraber değerler ve dinin de birey üzerindeki yoğun kuşatıcı etkisinde azalmalar belirmiştir⁴⁶. Yani, nüfus hareketleri ve göç ile sürekli bir büyüme eğilimi gösteren kent olgusu ve kentleşme; küresel akışla birlikte daha bir evrensel içerik kazanarak geleneksel değerlerin ve dinin birey ve toplum yaşamındaki ağırlığında önemli değişimlere yol açmıştır. Küreselliğin henüz ağırlığını hissettirmeye başlamadığı modern zamanlarda bir çok Batı-dışı toplumlarda zaten var olan gelişme/Batılaşma problemi, küreselleşmeyle birlikte Batının seküler dünya görüşünün toplumların yaşamlarında daha derin yer edinmesine neden olmuştur⁴⁷.

Fransız devrimi, reform hareketleri, aydınlanma, kapitalizm, liberalizm gibi hemen tamamen seküler nitelikli köklere sahip küreselleşme süreci, dünyevileşmenin güçlenmesiyle birlikte dinin sosyal etkinliğini zayıflatmakta⁴⁸; Batı'da kiliselere olan ilginin/üyeliğin ve kilise gelirlerinin sürekli azalmasına neden olmaktadır. Fakat bu seküler ileti ve eğilimlerin güçlenmiş gibi durması dini olanın birey ve toplum yaşamından mutlak soyutlanmışlığına işaret edebilecek bir nitelikte değildir. Batı-dışı toplumlarda ise din-dışına yö-

44 Michael A. Milburn, *Kamuoyu ve Siyaset*, Çeviri: A. Dönmez-V. Duyan, s. 245-249, Ankara, 1998

45 Şahin Gürsoy, *Milli Kimlik Oluşumunda Dinin Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, s.66, Erzurum, 1996

46 Niyazi Usta, *Göç ve Din*, Uluslar arası Avrupa Birliği Şuraçı Sempozyum Bildirisi, İstanbul, 2000

47 Durmuş Hocaoğlu, *Laisizm'den Milli Sekülerizme*, s.328, Ankara, 1995

48 Hasan Onat, *Türkiye'de Din Anlayışında Değişim Süreci*, s.143, Ankara, 2003

nelinden başka bir de ileri-yerelleşmeyle birlikte dinsel zeminde de kırılmalara yol açabilecek bir özelliğe sahiptir. Bu durum, üniterlik esasına göre siyasal örgütlenmesini gerçekleştirmiş olan ulus-devletin örgüt yapısında zorlamalara yol verebilecek bir içeriğe sahiptir⁴⁹. Aynı şekilde, dinin kimlik oluşturma ve sosyal bütünleştirme etkisinin yanı sıra kırılma ve çözülme faktörü olabilme niteliği de göz önüne alınırsa küresel sürecin dinsel ve kimlik kırılmalarına da yol açabileceği belirtilmelidir. Ayrıca, mikro-milliyetçilikten başka dinsel içerikli ayrışma istemleri de ulus-devlet içerisinde şiddet içeren örgütlenmelere zemin hazırlayabilmektedir. Ana bünyeden ayrılma isteği taşıyan veya hakim dokuya karşı daha fazla özgürlük/özerklik taleplerini ifade eden dinsel içerikli şiddet küreselleşmeyle doğrudan ilişkili olmamakla birlikte küreselleşmenin beraberinde getirdiği "kendisini ifade edebilme" olanaklarıyla birlikte bir başka dinamik potansiyel kazanmıştır. Yani, yerel değerlerle birlikte din de küresel hareket potansiyeli ve ulus-üstü ilişki dinamiklerine ulaşmıştır⁵⁰. Bu çerçevede ortaya çıkan dinsel tutumdaki farklılaşmalar kimlik krizlerine de yol açabilecek mahiyettedir⁵¹.

Ulus-devlet, küreselleşmeyle birlikte farklı içerikler kazanan yerel kültür ve din dokusundan başka bir de modern akışa ve küreselleşmeye karşı beliren ve şiddet de içeren siyasal içerikli dinsel bir tavırla karşı karşıya gelmektedir⁵². Aynı şekilde, içerisinde fundamentalizmi de barındırabilecek bir içerikle dinin siyasal alana yönelik eğilimi artmıştır⁵³. Bu durum modern ulus-devleti bir başka açıdan daha zorlamaktadır.

Küreselleşme, köken ve içerik yönünden ağırlıklı olarak seküler/din dışı bir dokuya sahiptir. Dolayısıyla küreselleşmeyi; Hıristiyanlığın yeni formlarda güçlü bir misyonerlik etkinliği olarak değerlendirmek oldukça zordur. Bununla birlikte küresel akışkanlık sosyal zeminde din ile etkileşerek küresel süreçte dine ve yeni dinsel hareketlere kendisini ifade edebilme ve coğrafya ötesine uzanabilme olanakları sunmaktadır. Bu süreçte; küreselliğin etkin aktörlerinin hakim dini olması dolayısıyla Hıristiyanlık küresel yayılma fırsatlarına kavuşmuştur⁵⁴. Böylece Hıristiyan misyonerlik, ulusal kimlik dokusunun önemli bir faktörü olan Hıristiyanlık-dışı dinleri ve dolayısıyla ulus dokusunu etkileme kabiliyeti kazanmış olmaktadır. Hemen burada Batılı ülkelerde ve ABD' de diğer dinlerin de özellikle, kendisine inanan ulusal toplulukları üzerinde, son derece aktif olduğunu belirtmek gerekir⁵⁵. Avrupa ve ABD' de yüzlerce Asya ve Afrika kökenli dini grupların ve cemaat birlikliklerinin olduğu bilinen bir durumdur. Yani, küresel süreçte dinsel etkinlik bütün dinlere açık bir mahiyette olmakla birlikte ekonomik, siyasal, sosyal faktör-

49 Mehmet Aydın, Avrupa Birliği ve Din, Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri

50 Hasan Onat, a.g.e., s.149

51 Ünver Günay, Toplumsal Değişme ve İslamiyet, Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı:1, s.42

52 Constantin von Barloewen, a.g.m., s.7

53 Roland Robertson, Globalization, Politics, and Religion, The Changing Face of Religion, Der: J.A. Beckford and T.Luchmann, s.12-13

54 Hasan Onat, a.g.e., s.149

55 Cemal Tosun, Din ve Kimlik, s.24-25,166,Ankara,1993

ler Hıristiyan misyonerlik lehine olması nedeniyle küresellik bir Hıristiyanlık etkinliği olarak gözükmektedir. Ayrıca bu durum; küreselliğin yalnızca kontrol edilebilen içeriğiyle ilgili bir pozisyonudur.

Sonuç olarak; son derece komplike ve girift bir içeriğe sahip küreselleşme gerçekliği yoğun iç içe geçmişliğe rağmen küresel ölçekli yaşam ve hak standardı oluşturmak yerine Batı ve Amerikan değer ve çıkarlarına yaygınlık kazandırmaktadır. Aynı zamanda sermayenin maliyet düşürme ve geniş liberal ortamlarda pazar ağını büyütme endişelerini içermektedir. Bireyin özgürleşmesi ve sosyal olanla arasındaki bağın zayıflaması ile sosyal ahlak ve sosyalin kuşatıcılığı giderek etkisini kaybetmektedir. Bunun yerini evrensel kabul edilen durumlar almakta olup; birey yasalarla sosyale bağlanmaktadır. Artık sosyale hakim genel bir ahlak manzumesinden söz etmek kolay değildir.

Küresel sürecin devleti taşımak istediği yapı ve ulus-devletin bundan nasıl etkileneceği sürecin akış yönü ve süreçte belirecek etki ve tepkileşmelerle şekillenecektir. Süreçte yerelliğin ne ölçüde öne çıkarılacağı, yerkürenin paylaşımı ve kaynaklarının kullanımı ile pazarlama etkinliği ulus-devletin geleceği açısından önemlidir. Parçalanarak minimize edilmiş sosyal doku tarafından sosyal düzenin, huzur ve barış ortamının ne ölçüde sağlanabileceği belli değildir. Zira; sosyal düzen içerisinde 'güven' duygusunun ve kitlesel birliktelik ve dayanışmanın önemli bir yeri vardır. Sosyal mühendislik etkisiyle küresel toplumsal düzenin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği oldukça bilersizdir.

Ulus-devletin yeniden yapılandırılması ve sınırlandırılması zorlayıcı bir süreç olarak din işlerinde de yeni bir durumu beraberinde getirmektedir. Fiilin var kabul edilen merkez din yaklaşımı yerelliğin öne çıkartılmasıyla birlikte mozayik anlayış tarafından merkezîyet özelliğinden arındırılmak istenmektedir. Bu durum din-devlet ilişkilerini dinsellik açısından yeni içeriklere yönlendirmektedir.

Küresel akışkanlık karşısında ulus-devletin ve ulusal ve yerel dokuya hakim kültür ve dinlerin mutlak bir pasiflik içerisinde olmadığını; aksine ulus ve din dokularında Batı küreselliği karşısında sürekli bir dinamik dönüşme arayışlarının veya içe ve öz diye ifade edilen değerlere ve durumlara dönüş eğilimlerinin var olduğunu ifade etmek gerekir. Bir başka ifadeyle Batı; özellikle Amerikan; doku merkezli olağan akış ve hakim aktörler tarafından kontrol edilebilen bir süreç olarak küreselleşmenin mutlak dönüştürme gücüne sahip karşı konulamaz bir akışkanlık olduğundan söz etmek mümkün değildir. Küresel süreçte ulusal doku ve değerlerle birlikte siyasal örgütlenmenin geleceği açısından sosyo-kültürel dinamik bünyenin değişme/dönüşme ve rekabet edebilme içeriği ve kabiliyeti son derece önemlidir. Aynı şekilde sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik süreç olarak küreselleşme; Batının kolektif doku, değer ve etkin faktörleriyle birlikte bir akışkanlık oluşturmuş ise de; ekonomik, sosyal ve siyasal standartların gelişmiş ülkeler düzeyine yükseltilmesi, küresel süreçte Batı-dışı toplumsal doku ve değerler karşısındaki Batı ve ABD etkinliğini azaltabilecek bir içeriktedir.